

Umhverfis-, orku- og loftslagsráðuneytið
Skuggasund 1
150 REYKJAVÍK

Garðabær, 13. júní 2023
Málsnúmer: 202306-0017
SS

Efni: Umsögn um fyrirhugaða friðlýsingu í Grafarvogi.

Vísað er í tölvubréf frá umhverfis-, orku-, og loftslagsráðuneytinu, dags. 8. júní 2023, þar sem óskað er eftir því að Náttúrufræðistofnun veiti umsögn um mögulega stækkun á afmörkun áformaðs friðlýsts svæðis í Grafarvogi.

Náttúrufræðistofnun veitti umsögn til Umhverfisstofnunar um áform um friðlýsingu Grafarvogs innan Gullinbrúar þann 10. ágúst 2021 og vann einnig samantekt fyrir Umhverfisstofnun um verndargildi svæðisins þann 18. október 2021.

Í umsögninni um áformin kemur fram að Náttúrufræðistofnun telur að betra hefði verið ef friðlýsingaráformin hefðu náð yfir allt það svæði sem stofnunin tilnefndi fyrir B-hluta náttúruminjaskrár, og er þar vísað í svæðið vestan Gullinbrúar í mynni Elliðavogs.

Í greinargerðinni um verndargildið var fyrst og fremst fjallað um það svæði sem fellur innan þeirra marka sem Umhverfisstofnun hafði skilgreint, sem er fyrst og fremst Grafarvogurinn sjálfur og þær fjöruvistgerðir og búsvæði fugla sem þar er að finna. Þó koma fram í greinargerðinni eftirfarandi atriði um náttúrufar utan afmörkunarinnar:

„Ofan fjöru utan marka áætlaðrar friðlýsingar má finna ýmsar þurrlendisvistgerðir. Ríkjandi eru ræktaður skógur og graslendisvistir t.d. snarrótar- og grasmóavist en á köflum má finna lyngmóavist. Áhrif frá ræktuðum gróðri eru mikil bæði skógræktarsvæðum og gördum í einkaeigu, mikið er um alls konar plöntuslæðinga sem sumir vaxa niður að fjörumörkum. Framandi ágengar tegundir eins og alaskalúpína, skógarkerfill og húnakló (*Heracleum spondylium*) finnast í þessum gróðurlendum næst Grafarvoginum. Sjaldgæf plöntutegund, hjartapunktur (*Briza media*) vex meðfram Grafarlæk í nokkrum mæli.”

Ekki er því hægt að segja að verndargildi gróðurfars í næsta nágrenni Grafarvogs sé sérstaklega hátt með þeirri undantekningu sem er vaxtarsvæði hjartapunts við Grafarlækinn. Sú tegund er þó talinn vera innfluttur slæðingur þótt uppruni hennar sé ekki þekktur, og þrátt fyrir að vera mjög sjaldgæf, er ekki skráð á valista né er friðuð. Það er þó ástæða til að viðhalda þessum vaxtarstað.

Verndargildi ræktaðs gróðurs svo sem trjálundarins norðvestan við Grafarvoginn byggist að stórum hluta á öðrum viðmiðum en stuðst er við þegar lagt er mat á verndargildi villtra plantna eða vistgerða s.s. sögulegt gildi, útivistargildi, gildi fyrir lífríki þéttbýlisins o.s.frv. Eðlilegt er að slíkt sé skoðað þegar kemur að skipulagi friðlýsingar, einkum ef um fólkvanga er að ræða. Svæðið er auðvitað mikið notað til útivistar í dag sem fer að mestu vel við markmið um friðlýsingu Grafarvogsins.

Lífriki Grafarvogs stafar ekki ógn af þessum ræktaða gróðri eins og staðan er í dag en þó geta einstakar ræktaðar tegundir dreift sér niður að fjöruborði og mögulega valdið raski á fjöruvistgerðum og því þarf að fylgjast með. Trjátegundir eru ólíklegar til að vera þar á meðal en mögulega einhverjar fjörlærar plöntur sem ræktaðar eru í görðum.

Náttúrufræðistofnun telur skynsamlegt að skilgreina jaðar á friðlýsta svæðinu fyrir Grafarvog þ.e.a.s. í kringum fjöru- og strandsvæði. Tillaga um að víkka mörk upp að göngustíg sem liggur kringum voginn er því skynsamleg að mati Náttúrufræðistofnunar. Það gefur einnig tilefni til að vakta betur hvernig gróðurfar á þessu jaðarsvæði breytist og meta þörfina á aðgerðum t.d. gegn ágengum plöntutegundum.

Náttúrufræðistofnun telur ekki ástæðu út frá hagsmunum verndargildis náttúruminja að víkka afmörkunina út fyrir göngustíginn en leggst ekki gegn því enda tiltölulega þægilegt að tilgreina slíka afmörkun í vestri, suðri og norðri. Í austurátt getur það reynst snúnara enda stórt opið svæði þar sem í dag eru m.a. ræktuð tún, leifar af ræktuðum trjálundum og blönduð gróðursvæði s.s. umhverfi Grafarlæks. Hvort og hversu mikið af því svæði eigi erindi inn á friðlýsta svæðið á Náttúrufræðistofnun erfitt með að leggja mat á enda verndargildi náttúrufars líklega ekki veigamesti þátturinn þegar kemur að því að meta hlutverk svæðisins heldur t.d.. núverandi notkun, skipulagsstaða, sögulegt gildi, útivistargildi o.s.f.rv. Óneitanlega eykur það gæði umhverfis að viðhalda gróðurþekju og rými á sem stærstu svæði kringum Grafarvog og það myndi því styrkja verndarmarkmið friðlýsingarinnar, en hvort það krefjist þess að svæðið sé hluti af friðlýsingunni tekur Náttúrufræðistofnun ekki afstöðu til.

Eins og áður segir væri það helst umhverfi Grafarlæks þar sem verndargildissjónarmið vega hvað þungst og skoða mætti að fella að hluta til inn í friðlýsta svæðið. Bæði vegna gróðurfars en ekki síst því Grafarlækur er einnig mikilvægur fyrir lífríki Grafarvogs því hann er stærsta inntak ferskvatns í voginn og býr til aðstæður í veginum sem eru mikilvægar fyrir lífríki, ekki síst fuglalíf.

Virðingarfyllst,

Snorri Sigurðsson
Sviðsstjóri náttúruverndarsviðs

